

ALMANCA ÖĞRETİMİNDE İLETİŞİMSEL GRAMER

Prof. Dr. Hüseyin SALİHOĞLU(*)

1. AMAÇ VE KAPSAM

Başka ülkelerin ve başka kültürlerin insanlarını anlamak için yabancı dil öğrenecek kişi önce dinlemeyi, ardından da duyduğunu anlamayı öğrenecektir. Bu safhadan sonra kendisi de yabancıyı anlayacağı biçimde konuşmaya başlayacaktır. Sonra yabancı dildeki yazılı metinleri anlamayı öğrenecek, kendisi de anlaşılır şekilde metinler üretecektir. Kısaca belirtmek gerekirse yabancı dil öğrenen kimse hem yabancı dili sözlü ve yazılı olarak anlayacak ve hem de kendini yabancı dilde sözlü ve yazılı olarak ifade edecektir. Hedef yabancı dilde iletişim sağlamak ise amaç da dört beceriyi kazanmak olmalıdır. Ancak, burada bir noktaya dikkat etmek gerekir: İletişim ve kendini ifade etmek öğrenilmez; bu beceriler yabancı dilde ancak uygulama ile kazanılır. O halde yabancı dil öğretiminin birinci hedefi öğrenenlerin, önce duyduklarını anlamaya ve konuşmaya ondan sonra da okuduklarını anlamaya ve kendilerini yazılı olarak ifade etmeye özendirilmelidir. Öğretmen, iletişim kurmak için derste tahrik edici ve özendirici bir rol oynamalıdır. İletişimsel yöntemle yapılacak bir yabancı dil dersi dilde daha çok anlaşılabilirlik sağlamalı; dilin doğru ve kurallara uygun biçimde üretilmesi öncelikli hedefler arasında görülmemelidir.

Bu yöntemle yapılacak derste gramerin rolü ne olacaktır? Kişi kendini yabancı dilde ifade ederken sadece anlaşılır olmak değil ürettiği ifadelerin de dil kurallarına uygun, yani doğru ifadeler olmasını ister; ayrıca bu doğruluk başkaları tarafından da beklenir. Pek çok insan yabancı dilde hata yapacağı endişesiyle o dili etkin bir biçimde kullanmaktan çekinir. Dil sisteminin yapıları ve öğeleri ile yapılan uğraşı genelde «gramer» olarak adlandırılır, ancak bize göre kelime hazinesi, terimler ve deyimler de hatta metin yapıları da bu uğraşın içinde düşünülmelidir. Belirttiğimiz uğraşı konumuzla ilgili olarak önemli ve destekleyici bir işlev üstlenebilir. Yani dilin doğru kullanımı, hem öğrenenlerin dile etken bir biçimde katılıma hazır oluşları hem de dilsel anlaşmanın kalitesinin yükseltilmesi ile sağlanır. İletişimsel amaçlara işlevsel biçimde bağlanmayan gramerin anlamı yoktur. İletişimden soyutlanıp kendi içinde bir sistem olarak düşünülmesinin bir anlamı yoktur. O nedenle grameri, içinde uygun yapıların bulunduğu diyaloglardan ve metinlerden elde etmek, kanımca uygun

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

bir yol olacaktır. Gramer yapılarının genel anlamları ve işlevleri yüklenen bir sistem olduğu öğrenenler tarafından açık ve net bir biçimde bilinirse, onun öğrenilmesi ve kullanılması ile ilgili olası şüpheler ortadan kalkar. Öğrenenler, içeriklerin ve ifadelerdeki niyetlerin aktarımı ile ilgili konuşmalarda gramer yapılarının kullanıldığının bilincinde olmalıdır. O nedenle grameri soyutlayarak, içerik bakımından rastgele ve yapay örneklerle vermektan kaçınmak gerekir.

Gramerde sadece terminoloji değil, dilsel yapılar ve cümle yapıları vardır. Öğrenenler bu yapıları kavramak için yoğun çaba harcarlar. Bu nedenle öğretmen mümkün olduğunca açıklamalardan kaçınarak somut cümle ve kelimeler yardımı ile örnek gramer yapıları vermeli ki, öğrenenler verilen bu örnekler doğrultusunda değişik dilsel malzemelerle kendi başlarına yeni, fakat yapı bakımından benzer cümleler ve kelime şekilleri oluşturabilsin. Gramer terminolojisine sadece yardımcı olacak yerlerde, başka bir deyişle öğrenme ve iletişim sürecini kolaylaştıracak durumlarda başvurulmalıdır.

Almancaın temel gramer yapısı basit kurallara bağlıdır. Bu kurallar öğrenenlere basitlik düzeyinde ve genel bir bakış elde edecek şekilde verilmeli. Açık, basit ve genel esasları gösteren gramer yapılarının bir gramer sistemi çerçevesinde örnek cümlelerle ve tablolarla düzenlenmesi öğretmene zamandan tasarruf ettireceği gibi iletişimsel öğretimi de ilginç kılacaktır. Bu yöntemle uzun uzun açıklamalara, kuralların tekrar tekrar anlatılmasına gerek duyulmayacak, ortaya çıkabilecek ve öğrenenlerin kafasını karıştıracak istisnaların açıklanmasına bile çok kez gerek kalmayacaktır. Öğrenilen konular şematik olarak düzenlenirse öğrenenler ilgili konulara her zaman göz atma imkânı elde eder, belli yapıları kendi başlarına oluştur ve varsa hatalarını da düzeltebilirler. Böyle bir özet taslağın öğretmen tarafından öğrenenlerle birlikte sistematik bir biçimde adım adım oluşturup geliştirilmesinin yararlı olacağını belirtmek isterim.

Seçilecek uygun bir diyalog yardımıyla iletişimden gramere ve gramerden iletişime dönülerek iletişimsel gramer uygulaması yapılabilir. Bununla ilgili soru-cevap örnekleri hazırlayıp bunlarla çalışmak uygun olur. Gramer terminolojisini kullanmadan kalıp sorular hazırlanıp uygun cevap örnekleri verilebilir; kelimeler ve hedefler değiştirilerek çok sayıda ifadeler elde edilebilir. Cümle yapılarındaki söz diziminin (kelime sıralaması) şematik olarak gösterilmesi ayrı bir kolaylık sağlar. Elde edilen cümle yapısına göre mevcut ya da önceden öğrenilmiş kelimelerle öğrenciler sözlü olarak yeni cümleler kurmaya özendirilir. Öğretmen bunları bir diyalog çerçevesinde ya da mektup örneğinde uygulatabilir.

Öğretmen yeni kazanılan yapı ile öğrencilerin anlaşmasını sağlamak için gerekli özendirme yapılar. Burada belli durumların anlaşılabilirliği ve ifadelerin kavranması önemlidir. Cümlelerin kusursuz olması beklenmez, çünkü gerek cümle yapısı ve gerek kelimeler öğrenciler tarafından henüz tam olarak öğrenilmiş ve kavranmış de-

gildir. Öğretmen biçimsel ve sistematik bir alıştırma programı ortaya koyar. Alıştırmanın kuşkusuz ki, tam olarak «iletişimsel» tarzda yapılacakları beklenmemelidir. Onlar hem iletişimsel hem de oyunsal boyutlarda yürütülür. Ve özellikle ortak bir içerikle ilişkili olan yapısal alıştırmalarda uygulanır, içerik bakımından rastgele cümleler sıralanmaz.

2. İLETİŞİMLE GRAMER ARASINDAKİ ETKİLEŞİM

İlk aşama olarak bir metin seçeriz. Bu metin iki kişi arasındaki bir diyalog olabilir, örneğin bir telefon konuşmasını hazırlayabiliriz.

NESRİN: Hallo, Inge, Guten Tag, hier spricht Nesrin.

İNGE: Guten Tag Nesrin, wie geht's dir?

NESRİN: Danke, es geht mir sehr gut, und dir?

İNGE: Mir auch.

NESRİN: Ich wollte dich fragen, ob du mit mir heute abend ins Kino gehst. Helga kommt auch mit.

İNGE: Ja, sehr gern. Aber weißt du, wie lange der Film dauert? Ich muß nämlich morgen früh aufstehen.

NESRİN: Ich glaube, der Film dauert zwei einhalb Stunden.

İNGE: Und wann beginnt der Film?

NESRİN: Um acht Uhr. Ich denke, wir treffen uns schon vorher.

İNGE: Ja, richtig. Und wann und wo treffen wir uns?

NESRİN: Wir treffen uns im Kaffeehaus "Müller" neben dem Kino, und um halb acht.

İNGE: Ja, in Ordnung. Du, sag mal, was machst du in den Semesterferien?

NESRİN: Ja, ich hab' nichts bestimmtes vor, ich denke, ich bleibe zu Haus. Oder vielleicht fahre ich zu meinen Großeltern.

İNGE: Wir fahren mit Horst in die Berge, wir werden Ski laufen. Wenn du Lust hast, kannst du auch mitkommen. Fahrgeld brauchst du nicht zu bezahlen.

NESRİN: Ich weiß noch nicht, ob ich mitkommen kann. Ist es nicht zu kalt in den Bergen?

İNGE: Ja, das ist richtig. Aber man kann nur im Winter zum Schifahren gehen. Im Sommer fährt man an die See, zum Schwimmen, weil es heiß ist.

NESRİN: Ich danke dir, Inge. Ich muß es mir noch überlegen. Später sage ich dir bescheid.

İNGE: O. K., dann bis um halb acht.

NESRİN: Bis um halb acht. Tschüß.

Metni sistematik biçimde işleyebilmek için diyalogdan soru-cevap örnekleri çıkarırız.

Wohin fahren wir?

Wir fahren in die Berge.

Örnek cümle iki bölümden oluşmaktadır.

a) *Wir fahren*

(genel çerçevedeki anlam)

b) *in die Berge*

(somut ifade)

Wohin?

Çalışmamızı "b" bölümü üzerinde yoğunlaştırabiliriz ve "Wohin" sorusunu işleyebiliriz.

İkinci aşamada metnin yapısı üzerinde çalışmalar yaparız. Örneğin "in" ilgecine uyan kelimeleri seçeriz:

Wir fahren in

die Berge.

gehen

die Schweiz/Türkei vs.

die Schule/Stadt/Küche

das (ins) Zimmer/Wasser

das (ins) Kino/Theater

laufen auf

die Straße

Daha sonra bu bağlamda sık sık ortaya çıkan diğer cümle öğelerini ve ilgeçleri aynı örneğe göre çalıştırırız.

Wir fahren in

die

gehen

das (ins)

laufen auf

die

zu dem (zum).....

der (zur)

an die

nach _____ *Italien*

_____ *Wien*

nach links ‘

dorthin

dahin

Görüldüğü gibi "g i t m e k" eylemiyle ilgili olarak üç tane örnek cevap ortaya çıkmış oluyor. Bunları gramer terminolojisini kullanmadan öğrenenlerin değişik kelimeleri kullanarak elde etmeleri sağlanabilir. Sonuçta öğrenenler değişik sözcüklerle kendi kendilerine bu yapıları kurup kullanabilirler. Bunlar gramer terminolojisinde şu biçimde ortaya çıkarlar:

- 1) İlgeç+tanımlayıcı+ad (Präposition+Artikel+Nomen)
- 2) İlgeç+ad (Präposition+Nomen)
- 3) Zarf veya ilgeç+zarf (Adverb oder Präposition+Adverb)

Ne tür bir sözcük olduğunun anlaşılması bakımından sözcük gruplarını belirten isimlerin kullanılmasının, öğrencilerle yapılan iletişimi kolaylaştıracağını da belirtmek isterim.

Üçüncü aşamada işe işlenen yapı sematik olarak gösterilir.

Ich fahre *in die Stadt*
 nach Deutschland
 dorthin
 nach rechts

Dördüncü aşamada yeniden iletişime geçilir. İşlenen yapı yeni elde edilen sözcüklerle ya da önceden kazanılmış sözcüklerle bağlantı kurarak öğretmen iletişimsel ortama dönebilir ve öğrencileri bu yapıların dilsel etkinliklere dönüştürülmesi için özendirir. Örneğin sözlü olarak rol dağıtım yapmak suretiyle ya da bir mektup şeklinde (ortak bir girişimle ilgili olarak; yön sorarak; bir gezi/ yolculuk planlamak ya da onu anlatmak gibi)

Beşinci aşamada yapıların sistematik uygulaması yapılır.

Dördüncü aşamanın amacı öğrenenlerin yeni öğrendikleri yapıyı kullanarak iletişim sağlamalarını özendirme; belirli ifadelerin ve durumların anlaşılması öncelikle hedeflenmektedir, cümle yapılarında tam doğruluk aranmaz. Yapı ve sözcükler öğrenenlerin belleğine tam olarak yerleşmediği için normal olarak sık sık hatalar meydana gelecektir. Öğretmen belirgin hatalardan yola çıkarak sistematik bir alıştırmalar programı hazırlayabilir, bu program iletişimsel açıdan değil, biçimsel açıdan sistematik hale getirilir. Ancak bu alıştırmaların iletişimsel olmayacağı, yani drill alıştırmaları biçiminde yürütüleceği anlamına gelmez. Özellikle içerik bakımından gelişigüzel cümleler yan yana getirilmeyip ortak bir içerikle ilgili yapısal alıştırmalar çalışılıyorsa iletişimsel ve oyunsal boyutlarla desteklenebilirler.

Yukarıdaki örnek diyalogda "n e r e y e" (=Wohin) sorusu ile ilgili soru-cevap örneklerinin işlenmesini önerdik. Oysa aynı diyalogdan yararlanarak "n e z a m a n" (=Wann) ve "n e k a d a r s ü r e" (=Wie lange), hatta "n e r e d e" (=Wo) ve "k i m" (=Wer) gibi sorularla da çalışmak mümkündür.

3. GRAMERİN SİSTEMATİK BİÇİMDE VERİLMESİ

3.1. Temel Gramer

İletişimsel amaca yönelik bir derste gramerin uygun biçimde verilebilmesinin ön şartı dilsel yapıların basit ve yalın bir biçimde aktarılmasıdır. Ancak bu yapıldıktan sonra öğrenenlerden öğretmenin açıklamalarına ve yardımına gerek duymadan kendi kendilerine bu yapıları kullanmaları beklenebilir.

İkinci aşamada ise günlük iletişimde çokca kullanılan dilsel yapılarla ileriye dönük dilsel bilgiler ve becerilerin oluşturulmasında gerekli olacak yapılar arasında ayırım yapmak gerekir. Birincisini temel bir gramer özeti ile ortaya koyabiliriz. Temel gramer sisteminin üzerine diğer gramer yapıları inşa edilebilir. Temel gramer, başlangıç öğretiminde, yani uygulama durumuna göre birinci yıl için ya da temel kur için düşünülmelidir. Bununla birlikte temel gramer yapılarının ileri kurlarda da tekrarlanması dil öğretiminde başarı için gereklidir. Çünkü ileri düzeyde olup yabancı dili iyi kullananların bile çok kez temel gramer yapılarında hata yaptıkları görülmektedir. Bu itibarla temel gramer yapıları ile bunlara ilave edilecek diğer gramer yapıları, öğrencilerin her zaman başvuracakları bir bilgi kaynağı durumuna getirilmelidir.

Temel gramerde hangi yapılar verilmelidir? Bu soruya, öğrenciler günlük yaşamlarında nelere ihtiyaç duyarlar, biçimindeki bir başka soru ile cevap verebiliriz. Bu soru bizi ister istemez sözlü iletişime sevkeder. Ama bu sorunun içinde okumak, anlamak ve yazmak edimleri de saklıdır. Belirleyici rolü kuşkusuz kelime haznesi (Lexik) oluşturur, çünkü zorunlu durumlarda kimi kelimeleri anlarsak, gramer yapısını bilmesek bile bazı şeyleri anlar ve iletişim kurabiliriz. Bununla birlikte, düzenli ve kesintisiz olarak sürdürülmesi amaçlanan bir iletişim için gramer gereklidir. Başlangıç için cümle kurarken temel yapıları, kelimelerin uygun biçimlerine (ad çekimi, tanımlayıcı, adıl ve eylemlerin temel çekimleri) ve bunları izleyen diğer önemli dilsel iletişim yapılarına ihtiyaç duyulur. Almancada öncelikle öğrenilecek yapısal konular grubuna aşağıdaki hususları koyabiliriz:

- # Geçmiş zamanla ilgili sözlü anlatımlar ve rapor etmeler (Perfekt).
- # Gelecek zamanla ilgili niyetler ve planlar (Futur).
- # Talep ifadeleri: istekler, ricalar.
- # Arzu ifadeleri (2. Konjunktiv von Hilfs-und Modalverben).
- # Gazete yazıları (Präteritum, Passiv).

Bu kalıplara uygun yapılar, ortaya çıktıkları dilsel bağlamlar içinde de verilebilir. Örneğin öğrenenlerin konuşma etkinliklerinde geçmiş zaman (Perfekt), bir metnin alınılanmasında edilgen (Passiv) yapılar kullanılabilir.

3.2. Temel Gramerin Sistematiği

Öğrenenler cümleler kurarken farklı dilsel yapıları düşünüp ona göre çalışmalılar. Cümleleri doğru kurmaya özen göstermeli, uygun sözcükleri bulmalı ve sözcüklerin doğru biçimlerini kullanabilmelidirler. Bu karmaşık işi başarmak ve ifadelerini daha iyi düzeye çıkarmak için uğraşmak isteyecekler. Dersin sistematik biçimde işlenebilmesi için bu konuları ayırıp gramer bölümünde üzerinde özenle durmakta yarar vardır.

Sistemi kaba hatları ile aşağıdaki biçimde gösterebiliriz:

a) Cümle oluşturma

- # Cümle örnekleri (Soru-cevap)
- # Cümlelerin değişik kuruluşları
- # Yan cümleler
- # Cümle öğelerinin yerleri ve tümleçler

b) Kelime yapısı

- # Kelime çeşitleri
- # Eylem çekimleri
- # Ad çekimleri
- # Kelime teşkili

3.3. Gramerin Geliştirilmesi

Almanca gramer bu temel gramer üzerine inşa edilecek ve geliştirilecektir. O nedenle bundan sonra gelecek gramerle ilgili ayrıntılar için "geliştirme grameri" ifadesini kullanacağız. Temel gramer sistematiğini geliştirmek için sistemde köklü değişiklikler yapmaya gerek yoktur. Bununla birlikte ağırlığın hangi konulara verileceği üzerinde düşünmek gerekir. Ad çekimlerinin temel gramerde önemli ölçüde işlenmiş olması gerekir. Bu aşamada ise sadece çok özel ayrıntılara yer verilecektir. Öğretimin ilk basamağında yan cümlelerden sadece günlük iletişimde çok önemli olanlar verilir (weil ve daß- gibi), çoğunluğu geliştirme grameri safhasına bırakılır.

Dilsel yapıların verilmesinde öncelik sorunu gibi (yani hangi yapı temel gramerde, hangi yapı geliştirme gramerinde verilecek) bir sıralama sorununun bulunması yanında yöntemsel bir sorun da bulunmaktadır. Temel kurun (1.basamak kuru) öğrencileri yabancı dili tam olarak değil de kısmen öğrenmiş olduklarından alıştırmalar, yönlendirici sistemle yapılmalı. Temel gramer yapıları bu yöntemle öğretilirse öğretmen bu tür alıştırmaları kademe kademe azaltabilir, sistematik dil öğretiminin serbest ve açık türüne, yani öğrenenlerin sistemli dilsel etkinliklerine geçebilir. Öğretmen öğrencilere bir yapı gösterir (örneğin obwohl-cümlesi) ve bu

örneğe içerik ve biçim bakımından uygun düşecek cümleler yaptırır. Bu yolla yapılan gramer çalışması, anlam ve ilgi ağırlıklı metin çalışmalarına doğru kayacaktır. Fakat geliştirme grameri yoluyla dile, gramer açısından gerçek iletişimsel ve içeriksel bağlamlarda yaklaşımış olacaktır.

4. ALIŞTIRMALAR VE OYUNLAR

4.1. Hazırlık

Gramer çalışmaları iletişimsel yöntemle yapılacaksa dil öğretmenin sadece bir kitaba bağlı kalması ve onun içindeki alıştırmaları kullanması yararlı ve yeterli olmaz. Eğer kendisi derste iletişimsel esasa dayalı alıştırmalar hazırlar ve bunları uygulamaya sokarsa, hem öğrenenler için ve hem de dersin başarısı için daha yararlı olur. Kendi kendine oyunlar ve alıştırmalar hazırlamak başlangıç için zor olabilir. Ancak, bir süre sonra bu tür çalışmaların yararı görülecektir. Hazırlanacak oyunlar ve alıştırmalarla iş rutin hale getirilebileceği gibi bu tür oyun ve alıştırmalar arşivlenirse her zaman başvurulabilecek hazır malzeme olacak ve gerektiğinde tekrar kullanılabilir. Bu nedenle burada alıştırmaların ve oyunların nasıl geliştirileceği, hangi ölçülerin ve bakış açılarının yardımcı olacağını konusunda birkaç öneri getirmek istiyoruz:

4.2. Üç Boyutluluk

Bir alıştırmının ya da oyunun üç boyutu vardır: İçerik, beklenti (talep) ve ifade biçimi.

a. Belli bir içerik seçilir (örnek: ilgeç alan eylemler. Hangi ilgeç hangi eyleme aittir konusu araştırılacak).

b. Belli bir istek (beklenti) seçilir ve öğrenenlerin aklına yöneltilir.(Örnek: Cümle öğelerinin (eylemler, ilgeçler, belirteçler vs.) kombinasyonu.

c. Öğrencilerin beklentiyi (talebi) yerine getirmeleri için bir iletişim biçimi seçilir.(Örnek: Cümlelerin parçaları fişlere yazılarak öğrencilere dağıtılır. Öğrencilerin sözlü olarak hangi parçanın hangi parça ile bir cümle bütünü oluşturduğu sorulur.)

Alıştırmanın yapılışı:

Bu yöntemle ilgili olarak herkese bir fiş verilir. Kim cümlelerin ilk bölümünü almış ise onu yüksek sesle okur, devamı kimin elinde ise o da söz ister ve cümleyi tamamlar. Aynı şey yazılı ev ödevi olarak da verilebilir.

Arzulanan öğrenim etkinliğini gösterebilmesi için kimi noktaları dikkate almakta yarar vardır. Örneğin alıştırmalar içerik bakımından rastgele değil daha önce dersin iletişimsel bir bölümünde işlenmiş konu ve durumlardan seçilen dilsel malzemelerden meydana gelmelidir. Daha önce okul ortamı ile ilgili seçilmiş dört

tane ilgeçli eylemi bu kez büro ya da hasta kabul ortamına aktarmak gibi. Alıştırmalarda önceden görülmeyen, öğrenilmeyen hiçbir şey ortaya çıkmamalı. Gerek alıştırmaların ve gerek oyunların işleyebilmesi için malzemelerin ve kuralların bilinmesi gerekir. Alıştırmalarda ne isteneceğinin kısa ve genel olarak belirtilmesi, yapılacak basit değişikliklerle yeniden kullanmakta kolaylık sağlayacak, bunun yanında öğrenenler bu tür ifadeleri amaç dilde kısa zamanda anlayacaktır. Bu açıklamaların emir kipinde değil de soru biçiminde düzenlenmesi iletişimsel öğretime daha uygun düşecek, dil bakımından da iletişimsel bir atmosfer yaratacaktır. Öğretmen zorunlu hallerde sorularla ilgili açıklamaları Türkçe olarak da yapabilir, ancak Almancasını kullanmayı kesinlikle ihmal etmemelidir. Soru örnekleri:

Bilden Sie von den folgenden Sätzen die Passivform!

yerine

Wie lauten die Sätze im Passiv?

denilebilir.

Örnek çözüm verilirse alıştırmalar için açıklama gerekmez. Öğrenenler verilen örneğe göre ödevi yaparlar. Geleneksel olarak örneğe göre dört ile altı alıştırma yaptırılır, ancak, iletişimsel biçim uygun ise daha fazlası da istenebilir.

4.3. Alıştırma Türleri

a. Sorular ve cevaplar

Özendirme: Soru sorulur

Beklenti : Cevap nasıl olacak?

Wohin gehst du? (Schule)

Wohin will er reisen?(Deutschland)

Wo ist die Mutter? (Küche)

Wo ist die Sultan Ahmet-Moschee?(Istanbul)

Wo ist Atakule? (Çankaya)

Woher kommt er? (Spanien)

(Cevabın anahtar kelimesi verilebileceği gibi verilmeden de cevap istenebilir, ancak bu istek öğrenimin belli aşamalarına geldikten sonra yapılmalı.)

Özendirme: Cevap önceden verilir.

Beklenti : Uygun soru nasıl olmalı?

.....? Der Vater ist im Badezimmer.

.....? Guter Tee kommt aus China.

.....? Peter fährt in die Schweiz.

.....? Um zehn Uhr gehen wir ins Bett.

.....? Er ist mein Bruder.
.....? Das ist eine Lampe.
.....? Herr Braun ist Lehrer.
.....? Ich gehe in die Stadt.

b. Verilen örneğin başka biçime çevrilmesi

Özendirme: Bir örnek (cümle, cümle parçası ya da kelime) verilir.

Beklenti : Verilen örneğin başka biçime dönüştürülmesi (örneğin şimdiki zamanlı bir cümlenin gelecek ya da geçmiş zamana dönüştürülmesi gibi)

Wie lauten die Sätze im Perfekt?

Ich gehe in die Schule.....
Er wird um 4 Uhr kommen
Die Kinder spielen Fußball.....
Die Katze schläft seit zwei Stunden.....
Sie wohnt in Ankara.....

Bilde die Sätze nach folgendem Muster um!

Der Schauspieler ist sehr bekannt. Ich weiß, daß der Schauspieler sehr bekannt ist.
Ahmet spielt gerne Fußball. Ich weiß,.....
Die Schweset kocht Tee. Ich sehe,
Der gute Tabak kommt aus der Türkei. Wir wissen,.....
Das Buch liegt auf dem Tisch. Ich sehe,
Ich komme um 6 Uhr nach Hause. Meine Mutter möchte,

c. Verilen malzemelerle anlamlı cümle kurma

Özendirme : Dilsel malzemeler yalın halde verilir (master halinde eylemler, tanımlayıcısız adlar, çekimsiz sıfatlar vb.)

Beklenti : Cümlelerin ya da cümle parçalarının doğru olarak düzenlenmesi.

Wie lauten die Sätze?

trinken-Damen-Kaffee-zusammen Die Damen trinken zusamman Kaffee.
rot-sein-Wein
Mädchen-Bank-drei-auf-sitzen
kommen-Straße-auf-Briefträger
dürfen-man-nicht-hier-rauchen
Fenster-an-stehen-Sessel

d. Cümleleri genişletme ya da daraltma

Özendirme : Cümle temel yapısı ile yazılır; ayrı olarak monte edilecek diğer elemanlar verilir.

Beklenti : Verilen cümleye elemanların monte edilmesi.

Erweitere den folgenden Satz mit den angegebenen Satzgliedern!

Helga schreibt einen Brief.

1. an ihren Vater
2. mit dem Kugelschreiber.....
3. auf einem weissen Papier.....
4. 1+2
5. 2+3

Özendirme : Serbest seçilmiş bir tam cümle

Beklenti : Cümledeki bazı öğelerin atılması ile temel yapısına indirgenmesi.

Wie lautet der Kernsatz?

Welche Satzglieder sind für den Satz nicht notwendig?

Michael Jackson kommt mit seinen Freunden im Oktober zu einem Konzert nach Istanbul.

Der Kernsatz:

Welche Satzglieder sind nicht notwendig? -Wie fragt man danach?

- 1.....?
- 2.....?
3.?

e. Parçaları birleştirme

Özendirme : Düzgün kurulmuş cümle, parçalara ayrılmış olarak verilir.

Beklenti : Parçaların mantıklı bir cümle haline getirilmesi.

Er kauft	morgen Abend ins Kino.
Wir bleiben	auf der Straße.
Sie geht	bis 5 Uhr hier.
Ich danke dir	einen Mantel.
Die Handschuhe gehören	für den lieben Brief.
Die Hunde laufen	der jungen Dame.

f. Cümlede boş bırakılan yerlerin uygun biçimde doldurulması

Özendime : Somut içeriği olmayan bir genel cümle verilir.

Beklenti : Verilen cümlenin boş bırakılan yerinin ilavelerle somut ve mantıklı bir cümle haline dönüştürülmesi.

Schreibe einige Sätze nach folgendem Muster!

Rufen Sie die Polizei an, wenn.....

Ich gehe zum Arzt, wenn.....

Ich kann nicht früh aufstehen, wenn.....

Ich bin so müde, daß.....

Es ist so kalt, daß.....

Wenn das Wetter schön ist,

g. Cümlede boş bırakılan yerlerin doldurulması

Özendime : Verilen cümlede boşluklar bırakılır.

Beklenti : Boşlukların doğru elemanlarla, yani uygun kelime ve ifadelerle doldurulması.

Welches Wort gehört an welche Stelle?

A. Woher du?

B. Ich aus der Türkei.

A. Wo bist du ?

B. Ich bin in Ankara

A. Was du hier?`

B. Ich Deutsch.

A. Wie lange du hier?

B. Ich bleibe

İleri aşamada metin biraz daha ağırlaştırılabilir. Örneğin bir satıcı (Verkäufer) ile müşteri (Kunde) arasında kurulan aşağıdaki diyalog gibi:

V : Bitte schön, was _____ es sein?

K : Ich _____ gern eine Kaffeemaschine.

V : Aber gern. _____ Sie einen bestimmten Wunsch?

K : Ja. Also, es _____ eine Maschine für zehn Tassen sein.

- V : Das _____ dann ja schon eine ziemlich große Maschine.
 K : Was _____ sie kosten?
 V : Wir _____ da eine von Siemens, gute Qualität, _____ aber nur für _____ acht Tassen. Sie kostet 92 Mark.
 K : Ich _____ lieber eine Kaffeemaschine für zehn Tassen; sie _____ auch ein bißchen teurer sein.
 V : ---- Sie mal, wir _____ doch eine von Braun, die wir heute Morgen bekommen haben! Sie _____ genau für zehn Tassen und _____ 124 Mark.
 K : _____ ich sie ausprobieren?
 V : Das _____ leider nicht. Sie verstehen. Sie _____ aber eine Garantie für zwei Jahre.
 K : Na ja. Also, ich nehme die von Braun.
 V : Es _____ wirklich ein gutes Gerät. Sie _____ mit ihm zufrieden sein. _____ Sie sonst noch einen Wunsch?
 K : Nein, vielen Dank, das _____ alles.
 V : _____ ich Sie dann zur Kasse bitten.

h. Çoktan Seçmeli

Özendime : Dilsel bir yapıda boş bırakılan yer için dört ya da beş adet seçenek verilir. Ancak, bunlardan sadece bir tanesi doğrudur.

Beklenti : Doğru seçeneğin işaretlenmesi.

Welches Verb gehört in diesen Satz?

Ich dir zum Geburtstag!

A. gehe B. mache C. gratuliere D. bringe E. grüsse

Yukarıda g ve h soru türlerinde tek boşluğun uygun sözcükle doldurulması istenmişti. Sorular kurlara göre ağırlaştırılarak çift boşluk doldurmaları da istenebilir.

i. Yanlışların Düzeltilmesi

Özendime : Kelimeler, cümleler, metinler hatalı olarak verilir.

Beklenti : Yanlışların bulunup düzeltilmesi.

Wie lautet die richtige Satzstellung?

Ich bin sehr froh, weil ich habe meine Prüfung bestehen.

.....
 Der Film mir so gefallen hat, daß ich möchte sehen ihn nochmals.

4.3.1. Yönlendirici ve Serbest Alıştırmalar

Öğrenenlerin dil hakimiyeti ne denli az olursa verilecek alıştırma da o denli net ve doğru olarak planlanıp yönlendirilmelidir. Bunun için önce tam yönlendirici alıştırmalarla başlamak doğru olur. Ancak, daha başlangıçta serbest buluşlara yer verilirse dilin yaratıcı bir biçimde kullanılabilmesi ve öğrenenin kendi başına amaç dille ilgili çözümler yapabilmesine olanak tanınmış olur. Örneğin herhangi bir gramer yapısı bir alıştırmada önce yönlendirici ve arkasından da serbest yapılara geçecek biçimde planlanıp uygulanabilir. Bunun için aşağıda verilen safhaların izlenmesi uygun görülmektedir:

4.3.2. Tam Yönlendirici Alıştırma

Burada, kullanılacak dil malzemelerinin tümü verilir. Öğrenenlerin yapacakları iş, bu malzemeleri sadece monte etmektir.

4.3.3. Kısmen Yönlendirici Alıştırma

a) Dil malzemelerinin tümü verilmez. Bunların bir kısmını öğrenenler kendi kendilerine bulacaklar.

b) Dil malzemeleri verilir, ancak öğrenenler bu malzemeleri doğru biçimlerine sokarak düzenlerler.

4.3.4. Serbest alıştırma

a) Yabancı dil öğretmeni dilsel bir yapıyı verir. Öğrenenler ise bunu kendi kendilerine bulacakları içeriklerle doldururlar.

b) Öğretmen, kelimeleri ve ifadeleri var olan bir içerik verir. Öğrenciler bu içeriği cümle ya da metin haline getirirler.

Yönlendirici ya da kısmen yönlendirici alıştırmalardaki amaç doğru çözümü ya da çözümleri bulmaktır. Serbest alıştırmalar ise öğrenenlerin öğretmenin verdiği örnekler doğrultusunda kendi başlarına dili kullanmalarını, kendi düşünce ve ilgilerini amaç dil içinde biçimlendirmelerini hedef alır. Böylece serbest alıştırmalarda ağırlık gramere değil içeriğe verilmektedir. Bu yüzden hazırlanacak alıştırmaların öncelikle içerik açısından dikkate alınması gerekir. Ve alıştırma içerikleri yeteri derecede konuşulup anlaşılabilirlik sağlandıktan sonra ortaya çıkacak dilsel yanlışlar üzerinde durulur.

5. GRAMER ÖĞRETİMİ VE İLETİŞİM

5.1. Öğrenenlerin Dilsel Etkinlikleri

Serbest alıştırma türleri öğrencilere kendi kendilerine dilsel etkinliklerde bulunma becerileri kazandırır. Bu tür çalışma, daha önce de belirtildiği gibi dilsel be-

cerilerin oluşturulmasıyla ve tekrarlarla bağlantılı olmalı(duymak, konuşmak, okumak ve yazmak). Dil yapıları hem sözlü hem yazılı, hem dilsel alımlama hem dilsel üretim alanlarında çalışılmalıdır.

Alımlama ile ilgili yapılacak dilsel etkinlik için bir metin seçelim:

Der Abend im Gutental

Mit ihrer Freundin, einer Dänin, hatte Frau Edith K. aus Mödling einen Autoausflug unternommen ins Gutental.

Ja, das kennen wenige. Man findet es nur schwer auf der Karte. Es liegt seitlich der Starße zwischen Sattelbach und Mayerling, und wenn man es auch zur Umgebung von Wien rechnen kann, es ist völlig abgeschieden. Fünf Einschichthöfe gibt es da, auf den Wiesen Pferde und Schafe, der Wald beginnt sich herbstlich zu verfärben, absolute Ruhe herrscht. Dann und wann hört man ein Flugzeug.

In dieser Idylle sollten die zwei Frauen an diesem Abend drei Stunden «gefangen» sein. Die Dänin nämlich schlug den Kofferraumdeckel zu, und im Kofferraum lag die Handtasche und in der Handtasche der Autoschlüssel...

Jetzt tat sich diese stille Welt erst wirklich auf. Beim Bauernhaus der Familie Pelleritzer klopfen die Frauen an. Der Bauer, liebenswürdig, aber fast taub, begrüßte sie. Seine Frau sagte zu ihm: «Morgen erzähle ich dir alles», kochte sofort Tee, servierte Kekse dazu, erlaubte, zu telefonieren.

Der ÖAMTC versprach Hilfe. «Aber es wird dauern!» Während der Gelbe Engel Alfred Koch sich von Abzweigung zu Abzweigung kämpfte, sagten die Bauersleute: «Wenn's nicht klappt, können Sie natürlich bei uns übernachten!» Dann kam schon unterm Sternenhimmel der Pannenfahrer, löste das Problem im Nu und lotste die Damen wieder hinaus aus dem Märchentale, wo die Menschlichkeit wohnt.

1. Metinde hangi verilere göre NEREDE sorusunu sorabiliriz.
2. Hangi verilere göre metinde NEREYE sorusunu sorabiliriz.
3. Metinde hangi verilere göre NE ZAMAN sorusunu sorabiliriz.
4. Hangi verilere göre KİM ya da KİMLER sorusunu sorabiliriz.
 - a) Bir cümledeki basit veriler.
 - b) Yan cümleler.
5. Hangi verilere göre NEDEN ya da NİÇİN sorusunu sorabiliriz.
6. Cümlelerin yapılarını araştırabiliriz.

Burada belirtilen maddelerin sorulması ya da irdelenmesi her zaman gerekmez. Öğretmen kendi ölçülerine göre başka hususların ya da başka olanakların bir

bölümünün ortaya çıkarılmasını isteyebilir. Bizim amacımız öğretmene sadece hangi olanakların bulunduğu konusunda yol göstermek, buraya kadar işlenen konularla ilgili hazırlık analizlerini canlandırmak ve derste uygulamak fırsatı vermektir. Böyle bir etkinlik duyduğunu anlama çalışmalarına bağlanabilir. Örneğin bir metin öğrenenlere yazılı olarak değil de dinletme yoluyla verilebilir; yüksek sesle okumak ya da teypten dinletmek suretiyle. Hatta metin, çözüm örnekleri belirleninceye kadar tekrar tekrar dinlettirilebilir.

Gramer Çerçevesinde Üretici Dil Etkinliğine Yönelik Örnekler:

a) Genel yapıda bir metin taslağı verilir, öğrenenler mantıklı kelimelerle bu taslağıdaki boşlukları doldururlar:

Liber

Ich danke Dir für

Es war für mich sehr schön, von.....

Ich bin seit

aber ich kann fast nicht glauben,

Die Zeit vergeht ja

Hier ist es

Ich bleibe hier

und dann will

Im nächsten Jahr

Bu tür basit metin örneklerini dil öğretmeni her zaman oluşturabilir. Cümle grameri çalışması bu yolla metin çalışması haline dönüşür.

b) Mantıklı sözcük malzemeleri düzenlenmemiş biçimde verilir. Öğrenenler bu malzemelerle bir metin oluştururlar. Bununla ilgili hazırlık çalışması çok kolaydır: Mevcut kısa bir metin alınır (örneğin bir gazete haberi) ve bu metindeki sözel malzemeler çıkarılarak karışık biçimde öğrenenlere verilir. Öğrencilerin bu malzemelerle bir metin oluşturması istenir. Öğrenenler metinlerini yazdıktan sonra özgün metinle karşılaştırırlar. Öğrencilerden özgün metnin tıpkısının verilmesi hiçbir zaman beklenmemelidir.

Alıştırma:

Schreiben Sie mit den folgenden Wörtern und Wendungen eine kurze Nachricht. Formulieren Sie dazu eine kurze Schlagzeile!

- Ein Arbeitsloser
- 38 Jahre alt
- Eine Villa in Ulm
- einbrechen
- Die Terrassentür einschlagen
- Zwei Tabakdosen
- ein Fotoapparat
- stehlen
- Der Fotoapparat : wertvoll
- Vollbad nehmen
- Aus dem Kleiderschrank die Unterwäsche und einen Anzug des Hausherrn
- nehmen.

Originaltext:

«Sauberer» Einbrecher

Nach einem Einbruch in eine Villa in Ulm hat ein 38 Jahre alter Arbeitsloser erst einmal ein Vollbad genommen. Nach Angaben der Polizei schlug der Täter die Terrassentür ein und stahl zunächst im Wohnzimmer zwei Tabakdosen und einen wertvollen Fotoapparat. Dann "bediente" er sich aus dem Kleiderschrank des Hausherrn mit frischer Unterwäsche und einem Anzug. Vor dem Wäschewechsel aber nahm er ein Vollbad.

Bu metinsel etkinliğin sözlü biçimde yapılması da mümkündür.

5.2. Çalışma ve Oyun Biçimleri

Gramer bakımından dilin doğru yapılarını belletecek geleneksel alıştırmalar (pattern drill) olduğu bilinmektedir. İletişimsel bağlamda belli bir yapı ele alınır. Bu yapı örneğine göre hazırlanacak çok sayıda alıştırmalar öğrenenler tarafından çalışılır. Öğrenenler bu alıştırmalardaki benzer yapıları kendileri kurarlar ve böylece bu yapıları onların belleğine ve dil tavrına yavaş yavaş yerleşerek meleke haline gelir. İletişimsel çerçeveden soyutlanmış bir pattern drill (dil laboratuvarında) tek düze ve sıkıcı olmaya mahkumdur. Örneğin bu biçime karşı öğrenenlerde tepkiler oluşur. Pattern drill'in olumsuz yanlarını ortadan kaldırıp ondan istendiği gibi yararlanabilmek, ya da onu daha rahat bir dil etkinliği haline dönüştürebilmek için aşağıdaki maddeleri gözönünde tutmakta fayda vardır:

- 1) Hangi dil becerileri bu oyunda uygulamaya konulacak?
- 2) Hangi çalışma biçimleri seçilecek?
- 3) Hangi teknik araçlar kullanılacak?

1) Dil Becerileri

Bir gramer çalışması (yani dil sisteminde beceri kazanmak için yapılacak alıştırmalar) mutlaka konuşma becerisi alanındaki etkinliklerle bağlantılı olmalıdır; başka bir deyişle yabancı dilin kullanımına yönelik alıştırmalar olmalıdır. Bu kombinasyon çok sayıda ve tarzda alıştırmaya ve oyun imkânı yaratır. Bir alıştırmaya, ya da oyuna çok sayıda dil becerisi konulabilir. Örneğin öğrenenler bir metni dinlerler ya da okurlar, arkasından tavırlarını sözlü ya da yazılı olarak ortaya koyarlar.

2) Çalışma Biçimleri

Dil sistemi ile dil kullanımını birleştirecek alıştırmalar, dilsel iletişimin sosyal bakımdan uygun düşen çalışma biçimlerini hedef almalı. Genel olarak aşağıdaki biçimlerden birisi seçilir:

- # Sınıfın tümü ile çalışma
- # Grup çalışması
- # Eşli çalışma
- # Tek çalışma

Çalışma biçiminin seçimi alıştırmalarla ya da oyun türü ile ulaşılabilecek iletişim hedefine bağlıdır. Öte yandan sınıftaki durum da gözönüne alınmalıdır (oturma biçiminin grup çalışmasına uygun olup olmadığı, disiplin zorluğunun bulunup bulunmadığı gibi).

3) Teknik Araçlar

Grammer çalışmalarına karton fişler, tepegözler ya da değişik tür ve renkte kartlar çok uygundur. Ama en pratik olanı fiştir. Eğer öğretmenin teknik malzemesi hiç yoksa kâğıttan ya da kartondan çabucak fişler hazırlayabilir. Başlangıçta bu tür hazırlıklar öğretmen için birazcık zaman gerektirse bile zamanla elinde birikmiş malzemesi(arşivi) olacak ve bunlardan her zaman yararlanabilecektir. Eğer tepegöz ya da kart varsa alıştırma sayfalar halinde uygulamaya sokulabilir. Diğer yardımcı araç olarak ilginç konuları işleyen ve çeşitli dilsel oyunlara yönlendiren metinleri önerebiliriz(Quiz, test, soru listeleri). Bunlar hem iletişimsel biçimde hem de dil sistemi biçiminde çalışılabilir.

6. TEMEL GRAMERİN İSKELETİ

6.1. Cümle Oluşturma

a. Cümle Örneği

Almancada cümleler eylemlerin gücü ve yeteneği ile ortaya çıkarlar. Dil öğretiminde cümle örnekleri en iyi şekilde sorulardan yola çıkarak çalışılabilir. Soru zamirleri dilin sistematik bir biçimde işlenmesi ile iletişimsel kullanımı arasında önemli köprü işlevi üstlenirler. İletişimsel bağlamda bir bilgi edinmek için yöneltilen sorular (örneğin "Wann kommt der Zug?"), derste de öğrenenlerin yapısal ve içerik bakımından doğru cevap vermelerini özendirmek için sorulabilir. Bu yolla tek tek cümle örnekleri hazırlanabilir. Almancada sınırlı sayıda sorular vardır. Bunları kısaca aşağıdaki listede gösterebiliriz:

# Kişilere, nesnelere ve konulara yönelik sorular	WER? WAS? WEN? WEM? WESSEN?
# Yer ve yönle ilgili sorular	WO? WOHER? WOHIN?
# Zamanla ilgili sorular	WANN? SEIT WANN? BIS WANN? WIE LANGE? WIE OFT?
# Tarz ilişkileriyle ilgili sorular (kalite, miktar)	WIE? WIEVIEL? WIE VIELE? WIE LANG? vs.
# Nedensellik ile ilgili sorular	WARUM? WOZU?
# İlgeçli soru zamirleri	MIT WEM? WOMIT? FÜR WEN? WOFÜR? vs.

Grammer açısından bakıldığında bu soruların hepsi bir cümle parçası ya da yan cümle ile cevaplandırılabilir. Öte yandan bunlara yine grammer açısından bakıldığında bir cümle parçası (tümleç) ile cevap verilecek başka sorular eklenir:

# Aidiyetle ilgili sorular	WELCHER? WELCHES? WELCHE? WAS FÜR EIN/EINES/EINE? WESSEN?
----------------------------	--

Bu sorularla ve bunlara uygun cevaplarla ilgili değişik olanaklı cümleler daha önce verilen örnekte olduğu gibi hazırlanıp işlenebilir.

6.2. Cümle Kuruluşları

a. Temel biçim: Yüklem ikinci sırada

Almanca cümledeki söz diziminde en önemli rolü yüklem oynar. Bu dildeki cümle yapısının temel biçiminde (yalın cümle), yüklem cümledeki yeri ikinci sıradadır:

ÖZNE (SUBJEKT)	+	YÜKLEM (PRÄDİKAT)	+	TÜMLEÇLER (ERGÄNZUNGEN)
Ich	+	gehe	+	heute ins Kino.
1. sıra	+	2. sıra	+	3. sıra

Birinci sırada kimi durumlarda tümleç de yer alabilir.

Heute	+	gehe	+	ich ins Kino.
-------	---	------	---	---------------

Yüklem iki bölümlü olabilir. Bu durumda cümle parantezi adı verilen bir durum ortaya çıkar. Cümle parantezi yalın bir temel cümlede cümlelerin ilk ögesi dışındaki tüm öğeleri içine alır ve aşağıdaki hallerde görülür:

1) Eylemin **Perfekt ve Plusquamperfekt, Futur I ve Futur II** gibi çatılarının kullanımında.

2) Eylemin edilgen çatısı kullanılıyorsa: **Vorgangspassiv, Zustandspassiv.**

3) Tarz eylemlerinin kullanımında (tarz eylemi+ temel eylemin mastarı).

4) Değişirme eylemlerinin kullanımında (değişt. eylemi+ temel eylemin mastarı).

5) Ayrılabilir eylemlerin kullanımında (eylem gövdesi+eylemin ayrılabilir eki).

Örnekler:

1. Er	hat	das Paket	getragen.
Er	wird	das Paket	tragen.
2. Das Paket	wird	(von ihm)	getragen.
Das Paket	ist		getragen.
3. Orkun	will	das Paket	tragen.
Sie	kann	das Paket	tragen.
4. Wir	hören	ihn	kommen.
Er	braucht	keine Brille	zu tragen.
Sie	läßt	ihn zwei Stunden	warten.
Wir	gehen	heute	schwimmen
5. Der Zug	fährt um acht Uhr	ab.	
Um zehn Uhr	kommt der Zug	an.	
Morgen	stehen wir um sechs Uhr	auf.	

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi çekime giren eylem 2. sırada ve yüklem işlevini üstlenen esas eylem ya da eylem eki cümlelerin en sonundadır. Arada kalan diğer öğeler bu iki eylem ya da eylem ile eylem eki tarafından paranteze alınmıştır.

b. Yüklem birinci sırada

Bu yapı aşağıdaki durumlarda ortaya çıkar:

1. Karar verme sorusunda (evet-hayır gibi cevapları isteyen sorularda)
2. Yan cümlesi önce gelen temel cümlelerde.
3. Emir cümlelerinde (eylemin emir kipi kullanılarak).

Örnekler:

1. Spielst	du	heute Tennis?	
Hast	du	heute Tennis	gespielt?
Geht	deine Freundin	heute Abend ins Kino?	
Ist	deine Freundin	heute Abend ins Kino	gegangen?
Ist	das Paket		getragen worden?

2. (Wenn es nicht regnet,)

komme ich morgen bei dir vorbei.

3. *Gehe nicht so früh ins Bett!*

Soru cümlelerinde çekimli eylemle temel eylemin cümlelerin diğer öğelerini paranteze alma imkânı varken emir cümlelerinde bu olanak yoktur.

c. Bileşik cümlelerde yüklem son sırada oluşu

Ich weiß,

daß du heute Tennis *spielst*.

daß deine Freundin heute Abend ins Kino *geht*.

Bu yapılarda yüklem ikinci sıradaki çekimli eylemi çekimsiz eylemden sonra gelir:

Ich weiß,

daß du heute Tennis *gespielt hast*.

daß deine Freundin heute Abend ins Kino *gegangen ist*.

daß du in dem Klassenraum *geraucht hast*.

Olumsuzluk gösteren NICHT belirteci.

Cümlelerin bu temel yapıları ile ilgili olarak söz dizimi yapılırken olumsuzluk belirteci "nicht" de iki aşamalı olarak işlenir:

1. Aşama: Normal dizim

Ich gehe heute Abend nicht ins Kino.

Ich trage das Paket nicht.

2. Aşama: Konuşmadaki amaca göre "nicht" belirtecinin yeri değişebilir:

Ich gehe *nicht* heute Abend ins Kino, (sondern morgen Abend).

Ich trage *nicht* das Paket, (sondern den Koffer).

6.3. Yan Cümleler

Temel gramer verilirken yan cümlelerin de işlenmesi gerekir, çünkü bunlara günlük iletişimde ihtiyaç bulunmaktadır. Yan cümlelerden günlük yaşamda çok kullanılanlar bağlaçları ile birlikte aşağıda gösterilmiştir:

1. weil(da)

Neden cümleleri

2. wenn

Koşul cümleleri

3. daß/ob

Nesnel ve öznel cümleler

4. wer/wen/wo/wie/warum

Dolaylı soru cümleleri

5. der/das/dessen/an den

İlgi cümleleri

6.4. Cümle Ögelerinin ve Sıfatların Düzenlenmesi

Cümle ögeleri farklı yöntemlerle oluşturulur. Bu nedenle bunların oluşturulma biçimleri ayrıca işlenmelidir. Aşağıdaki aşamalar izlenebilir:

1) Cümle Ögesinin Temel Biçimi

das/ein Pferd (belirli/belirli olmayan tanımlayıcı+isim)

2) Tümlleme I: Tanımlayıcı yerine adıl konulması

dieses Pferd Gösterme adıları(Demonstrativ-Pronomen)

welches Pferd Soru adıları (Interrogativ-Pronomen)

mein Pferd İyelik adıları (Possesiv-Pronomen)

manches Pferd Belgisiz adılar (Indefinit-Pronomen)

viele Pferde

3) Tümlleme II: Sıfatın öne konuluşu

Öne konan sıfat, tanımlayıcı/adıl ile temel isim adrasında yer alır:

das/dieses schöne Pferd.

4) Tümlleme III: Sıfatın arkaya konuluşu

Arkaya konan sıfat temel isimden sonra gelir:

das Pferd meines Onkels.

das Pferd auf der Wiese

das Pferd dort

*

6.5. Kelime Düzenlenmesi

6.5.1. Kelime Çeşitleri

Almancada bulunan kelime çeşitlerinin net bir özetinin verilmesi dil dersinin önkoşuludur. Bu nedenle öğretmenin kullanabilmesi için aşağıda sistematik bir özet verilmiştir:

a. Temel kelime çeşitleri

Eylem

Ad

Sıfat

b. İsimlerin yerine geçen ve onlara eşlik eden sözcükler:

Tanımlayıcılar ve adılar

Sayılar ve belirteçler

- c. İşlev sözcükleri: İlgeçler ve bağlaçlar
d. Tarz sözcükleri, farklılaştırma vurguları

Tarz sözcükleri:

Burada konuşmacı cümleye ilave bir tavır koyar. Örneğin

Die Preise steigen nicht. "Leider steigen die Preise nicht"

ya da

"Erfreulichrweise steigen die Preise nicht."

Farklılaştırma vurguları:

"Was machst du denn?"

"Das ist aber nicht gut!"

"Ist er schon weg?"

e. Ünlemler

Ses benzeşmesi ile elde edilen ünlemler ("Bumm!")

Duyguların ifadesi olarak kullanılan ünlemler ("Aua!")

6.5.2. Eylem Çekimi

a. Temel çekim (Bildirme kipi-şimdiki zaman; şahıs zamirleri ile birleştirme-çekim eki)

b. Emir kipi=Imperativ (Geh! Geht! Gehen Sie! Gehen wir!)

c. İkinci geçmiş(di'li geçmiş) zaman=Perfekt (haben/sein, 2. ortaç)

d. Geçmiş zamanın hikâyesi=Präteritum(düzenli ve düzensiz çekimler)

e. Yardımcı ve tarz eylemlerinin sübjonktifi(=Konjunktiv)

6.5.3. Ad Çekimi

a. Adlar (aldıkları tanımlayıcılar, çoğul şekilleri)

b. Tanımlayıcılar ve adılar (tanımlayıcı ve adıların çekim ekleri)

c. Sıfatlar (sıfatların çekim ekleri, derecelenmesi)

6.5.4. Kelime Teşkili

a. Öneklerin oluşturulması= Präfix-Bildung(be-/er-/ent-/ver-/zer-/ge-/un-, vb.)

b. Türetme=Ableitung

c. Birleştirme=Zusammensetzung

7. SONUÇ

Yukarıda ortaya koyduğumuz yöntemle Almanca'nın yabancı dil olarak öğretilmesi öğretilene büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Biz bu yazımızda Almancayı

yeni öğrenenlere uygulanacak yöntemleri önerdik. İleri aşamalarda gerek gramer yapıları gerek metin seçimi kademeli olarak zorlaştırılabilir. Öğretici öğrenenlerin durumuna göre kendi inisiyatifi kullanarak gerektiğinde ifadeleri daha basite de indirgeyebilir.

İletişimsel yöntemle dil dersi verilirken öğreneni amaç dilde düşünmeye alıştırmak hedeflenmektedir. Nasıl ki anadil öğrenilirken önce gramer kuralları öğrenerek işe başlanmaz, onun gibi burada da benzer bir yöntem izlenmektedir. Amaç dildeki ifadelerle alışarak o dilde düşünme sağlandıkça yavaş yavaş gramer yapıları da mantıksal olarak kavratılır. Hatta anadil ile karşılaştırmalar da yapılabilir. Bunlar yapılırken öğrenenlere zorunlu durumlarda anadilde açıklamalar yapmaktan da kaçınmamak gerekir.